

Kalid Dahir

Palveluopas somalinkielisten autismilasten vanhemmille

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Sairaanhoitaja (AMK)
Sairaanhoitotyön tutkinto-ohjelma
Opinnäytetyö
18.12.2024

Tiivistelmä

Tekijä:	Kalid Dahir
Otsikko:	Palveluopas somalinkielisten autismilasten vanhemmille
Sivumäärä:	14 sivua + 2 liitettä
Aika:	31.3.2025
Tutkinto:	Sairaanhoidtaja (AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Sairaanhoidotyön tutkinto-ohjelma
Ohjaaja(t):	Lehtori Sanna-Mari Manninen

Tämä opinnäytetyö keskittyy Suomessa asuvien somalinkielisten maahanmuuttajaperheiden tukemiseen tilanteessa, jossa perheessä on autismikirjon häiriötä (ASD) omaava lapsi. Työn päätavoitteena oli kehittää somalinkielinen palveluopas, joka tarjoaa käytännönläheistä ja selkeästi jäsenneltyä tietoa autismista, sen oireista ja siihen liittyvistä tukipalveluista Suomessa. Opinnäytetyössä korostetaan yksilöllistä lähestymistapaa autismin ymmärtämiseen, painottaen lasten vahvuuksia ja kykyjä, ei pelkästään vammaisuutta.

Palveluoppaan tarkoituksena on tarjota vanhemmille tukea sekä käytännön välineitä lapsensa kehityksen tukemiseen ja palvelujen hyödyntämiseen. Työ huomioi erityisesti kohderyhmän kielelliset ja kulttuuriset tarpeet sekä kielimuurin ja palvelujärjestelmän monimutkaisuuden tuomat haasteet. Toiminnallisen opinnäytetyön prosessi sisälsi tiedonhaun, kohderyhmän tarpeiden kartoituksen ja tiedon esittämisen selkeässä muodossa. Työn tuotoksena syntynyt opas voi hyödyttää perheitä ja ammattilaisia lisäten tietoisuutta ja edistään yhdenvertaisuutta palveluiden käytössä.

Avainsanat: Autismikirjon häiriö (ASD), Somalinkieliset maahanmuuttajaperheet
Palveluopas, Tukipalvelut Suomessa, Kulttuuriset ja kielelliset tarpeet

---

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author(s): Kalid Dahir
Title: A Guide to Services for Somali language speaking Parents of Children with Autism
Number of Pages: 14 pages + 2 appendices
Date: 31.3. 2025

Degree: Bachelor of health care, Nursing
Degree Programme: Degree program in nursing
Instructor(s): Lecturer Sanna-Mari Manninen

This thesis examines autism spectrum disorder (ASD) from the perspective of Somalispeaking immigrant families in Finland. ASD is a neurobiological developmental disorder that manifests uniquely in children's behavior, such as a lack of eye contact and delayed speech development. The aim of the thesis was to create a service guide for Somali-speaking parents, helping them understand autism, access available services, and support their children's development.

The study emphasizes the child's strengths rather than focusing solely on the diagnosis. Immigrant families face unique challenges, including language barriers, cultural differences, and navigating complex systems, which may prevent them from receiving adequate support. A culturally sensitive and practical guide can assist families in comprehending autism and better supporting their children. The guide is based on extensive research and professional expertise and is designed to be clear, accessible, and broadly beneficial for both families and social and healthcare professionals.

Keywords: Autism Spectrum Disorder (ASD), Somali-speaking immigrant families
Service guide, Support services in Finland, Equality, Cultural and linguistic needs

---

The originality of this thesis has been checked using Turnitin Originality Check service.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Keskeiset käsitteet	2
2.1 Autisimi	2
2.2 Maahanmuutto	3
2.3 Maahanmuuttaja	3
3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet kehittämistehtävä	4
4 Opinnäytetyön toteuttaminen	4
4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	4
4.2 Tiedonhaku ja materiaalin valinta	5
4.3 Kirjallinen opas tiedonantovälineenä	8
4.4 Toimintaympäristö, kohderyhmä ja hyödynsaajat	9
4.5 Lähtötilanteen kartoitus	9
5 Opinnäytetyön tuotokset	10
6 Pohdinta	11
6.1 Tuotoksen tarkastelu	11
6.2 Luotettavuus	12
6.3 Eettisyys	12
6.4 Tuotoksen hyödyntäminen	13
Lähteet	13

Liitteet

Liite 1. Palveluopas Somalinkielisten autismi lasten vanhemmille Suomeksi

Liite 2. Palveluopas Somalinkielisten autismi lasten vanhemmille Somaliaksi

1 Johdanto

Autismikirjon häiriö (ASD) on neurobiologinen kehityshäiriö, joka ilmenee lapsen käyttäytymisessä. Sen ilmentyminen vaihtelee yksilöllisesti, erityisesti älyllisten kykyjen ja kielen kehityksen mukaan. Suomessa autismin vakavin muoto tunnetaan varhaislapsuuden tai lapsuusiän autismina, jolloin häiriön merkit ilmestyvät jo varhaisessa kehitysvaiheessa ja usein liittyvät myös puheen viivästymiseen (Mainio-Palmu, Kaisa 2020, s. 46)

Perheiden arki voi olla kuormittavaa, kun lapsella on autismikirjon häiriö. Vanhemmat kokevat usein enemmän stressiä kuin ne, joiden lapsi kehittyi tavanomaisesti tai joilla on jokin muu kehityksellinen häiriö. Haasteet näkyvät erityisesti lapsen kommunikoinnissa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja toistuvassa käyttäytymisessä. Mitä voimakkaampia oireet ovat, sitä raskaammaksi vanhempien tilanne usein muodostuu. Varhainen tunnistaminen ja tuki ovat tärkeitä, sillä ne mahdollistavat kuntoutuksen aloittamisen jo ennen diagnoosia. Pienten lasten kohdalla autismikirjon piirteitä voi kuitenkin olla vaikea havaita, mikä saattaa viivästyttää avun saamista ja lisätä vanhempien huolta. (Yliherva ym. 2018, S2047).

Maahanmuuttajataustaisten, joiden vammaisuus on tunnistettu, määrää Suomessa on vaikea tarkasti arvioida, sillä maassamme ei kerätä tilastoja vammaisuudesta tai etnisestä taustasta. Vuonna 2016 Kelan myöntämien vammaisuuksien saajien määrä oli 274 945, mikä vastasi viittä prosenttia Suomen koko väestöstä. Euroopan tilastoviraston tekemässä tutkimuksessa vammaisuus määriteltiin yksilöille, jotka kokivat terveysongelman tai toimintarajoitteen rajoittavan heidän osallistumistaan johonkin kymmenestä elämänalueesta, kuten opiskeluun tai vapaa-ajan aktiviteetteihin. Tällöin Suomessa asuvien vammaisten henkilöiden arvioitu määrä oli 511 000 eli noin 15 prosenttia koko väestöstä (Kuntoutussäätiö, 2018).

Somalitaustaiset vanhemmat saattavat kohdata monenlaisia haasteita kasvattaessaan kehitysvammaista lasta Suomessa. Yksi merkittävimmistä haasteista on kielimuuri, joka voi vaikeuttaa kommunikointia terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen kanssa. Kirjallisuuden perusteella vanhemmat saattavat tuntea epävarmuutta siitä, miten järjestelmä toimii, ja tämä voi johtaa siihen, että palveluja ei hyödynnetä täysimääräisesti. (Mainio-Palmu, 2020 S46-62).

Kulttuurierot voivat myös vaikuttaa perheiden kokemuksiin. Esimerkiksi somalitaustaisessa yhteisössä voi olla erilaisia näkemyksiä

kehitysvammaisuudesta ja sen hoitamisesta, mikä voi poiketa suomalaisista käsityksistä. Tämä voi aiheuttaa väärinkäsityksiä tai epäluottamusta terveydenhuollon ammattilaisia kohtaan. Somaliperheissä perheen ja yhteisön rooli on usein merkittävämpi kuin suomalaisessa yhteiskunnassa, mikä voi myös vaikuttaa siihen, millaista tukea perheet kokevat tarvitsevansa. (Mainio- Palmu 2020 S46-62).

Opinnäytetyö tarkastelee maahanmuuton kontekstissa eläviä autismi lapsia. Opinnäytetyössä käsitellään autismia, mutta pyrkimyksenä on erityisesti korostaa lapsen yksilöllisiä kykyjä ja vahvuuksia, ei siis vammaisuuteen keskittyvää näkökulmaa. Tavoitteena on tuoda esiin monipuolinen ja kattava kuva autismin ilmenemisestä maahanmuuttajaperheiden arjessa.

2 Keskeiset käsitteet

2.1 Autismi

Autismikirjon häiriö (ASD) on neurobiologinen kehityshäiriö, joka ilmenee lapsen käyttäytymisessä. Sen ilmentyminen vaihtelee yksilöllisesti, erityisesti älyllisten kykyjen ja kielen kehityksen mukaan. Suomessa autismin vakavin muoto tunnetaan varhaislapsuuden tai lapsuusiän autismina, jolloin häiriön merkit ilmestyvät jo varhaisessa kehitysvaiheessa ja usein liittyvät myös puheen viivästymiseen (Mainio-Palmu, 2020, S.46).

Häiriö voi näkyä varhaisessa iässä esimerkiksi lapsen vähäisessä katsekontaktissa, myöhästyneessä puheenkehityksessä tai vaikeudessa ymmärtää sosiaalisia tilanteita. Autismikirjon häiriö on jatkuva tila, mutta varhaisella tuella ja kuntoutuksella voidaan merkittävästi parantaa yksilön toimintakykyä ja elämänlaatua. (Socada, 2024)

Häiriön taustalla on biologisia tekijöitä, kuten perintötekijöiden ja ympäristön yhteisvaikutuksia, mutta tarkkoja mekanismeja ei vielä täysin ymmärretä. Autismikirjo on nykyisin yksi yhtenäinen diagnoosi, joka kattaa eri vaikeusasteet ja yksilölliset ominaisuudet. (Socada, 2024)

Maahanmuuttajaperheiden lapsilla on havaittu Suomessa korostunut riski vaikeaan autismikirjon häiriöön. Tämä liittyy sekä geneettisiin että ympäristötekijöihin, kuten äidin alhainen D-vitamiinitaso raskauden aikana ja perinnölliset alttiudet. Useissa maissa on havaittu, että maahanmuuttajataustaisten lasten osuus autismikirjon häiriöissä on suurempi, mutta tämä ilmiö vaihtelee alueittain ja sen mukaan, mistä maasta perhe on kotoisin. Eri maissa ja etnisten ryhmien välillä on eroja siinä, kuinka voimakkaasti tämä ilmiö ilmenee. (Jolma ym, 2022).

Molecular psychiatry tutkimus on osoittanut, että sekä isän että äidin ikä vaikuttavat lapsen riskiin saada autismikirjon häiriö. Isän korkea ikä, erityisesti yli 40 vuoden iässä liittyy jatkuvasti kasvavaan riskiin. Äidin kohdalla riski on suurin alle 20- ja yli 40-vuotiaalla, kun taas pienin riski havaittu äidin ollessa 25-35 vuotias ja isän 29-39 vuotias. Vanhempien välinen suuri ikäero lisää myös ASD-riskiä, erityisesti silloin, kun isä on huomattavasti vanhempi kuin äiti. (Sandin 2016 ym).

2.2 Maahanmuutto

Maahanmuutolla tarkoitetaan ihmisten siirtymistä asuinmaasta toiseen tarkoituksenaan asettua pysyvästi tai pitkäaikaisesti uuteen maahan. Syitä maahanmuutolle voivat olla esimerkiksi työ, perhe, opiskelu tai paremmat elinolosuhteet. Usein maahanmuuttoon liittyy myös kotoutuminen, eli uuden yhteiskunnan kulttuuriin ja käytäntöihin sopeutuminen. (Tilastokeskus)

Maahanmuutto koskee henkilöitä, jotka muuttavat Suomen kaltaiseen maahan yli vuoden oleskelua varten. Rekisteröityminen viranomaisille on osa prosessia, ja se mahdollistaa henkilön tietojen kirjaamisen väestörekisteriin. Vakituksen asumisen edellytyksenä ovat usein voimassa olevat oleskeluluvat tai muut tarvittavat lainsäädännön mukaiset asiakirjat. (Tilastokeskus)

2.3 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja on ulkomailta syntynyt henkilö, joka muuttaa asumaan toiseen maahan, kuten Suomeen, eikä ole kyseisen maan kansalainen. Maahanmuuttajalla on oltava laillinen oleskeluoikeus, kuten oleskelulupa tai EU-kansalaisen rekisteröitymisasiakirja, riippuen hänen taustastaan ja oleskelunsa tarkoituksesta. Termiä käytetään usein tilastoinnissa ja virallisissa asiayhteyksissä, mutta sitä tulisi käyttää harkiten, erityisesti kun viitataan henkilöihin, joiden maahanmuuttajatausta ei ole tiedossa tai jotka itse eivät samaistu kyseiseen määritelmään. (Kotouttaminen.fi)

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet kehittämistehtävä

Tämän opinnäytetyön kehittämistehtävänä on kehittää Suomessa asuvien somalinkielisten maahanmuuttajaperheiden ohjausta ja tukea silloin, kun perheessä on autismin omaava lapsi. Opinnäytetyön tarkoituksena on laatia tutkimustietoon perustuva somalinkielinen palveluopas, joka vastaa näiden perheiden erityisiin tarpeisiin.

Tavoitteena on lisätä perheiden tietoisuutta ja ymmärrystä autismista sekä Suomessa tarjolla olevista palveluista ja tukimuodoista, jotka on suunniteltu autismilasten ja heidän perheidensä tueksi.

4 Opinnäytetyön toteuttaminen

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämisprosessiin perustuva työmuoto, jossa keskeisenä tavoitteena on luoda käytännönläheinen ja hyödyllinen tuotos. Tämä lähestymistapa korostaa paitsi ammatillista asiantuntijuutta myös systemaattista kehittämisotetta ja tarkkaa dokumentointia. Esimerkiksi opas somalinkielisten autismilasten vanhemmille toimii juuri tällaisena tuotoksena, jossa yhdistyvät kohderyhmän tarpeet ja ammatillinen osaaminen.

Kostamon, Airaksisen ja Vilkan mukaan kuvataan toiminnallisen opinnäytetyön prosessia, etenee vaiheittain. Ensimmäinen askel on ideointi ja suunnittelu, jossa määritellään työn tavoitteet ja kohderyhmä. Tämän jälkeen sitoudutaan toimintasuunnitelman laadintaan ja toteutukseen. Kehittämisen osuudessa tuotoksen suunnittelua ohjaavat käytännön havainnot, aineiston keruu ja teoreettinen taustoitus, joita täydentävät välipalautteet. Lopulta tuotosta viimeistellään ja arvioidaan ennen raportointia. (Kostamo, Airaksinen, & Vilka, 2022).

Opinnäytetyön prosessissa korostuvat myös eettisyys ja tietosuojakysymykset. Tavoitteena on luoda luotettava ja asiantunteva tuotos, joka tukee kohderyhmän käytännön tarpeita. Esimerkiksi suunniteltu palveluopas auttaa vanhempia ymmärtämään autismia paremmin ja tarjoaa selkeitä toimintamalleja perhearjen helpottamiseksi. (Kostamo, Airaksinen, & Vilka, 2022)

Kehittämisprosessi edellyttää, että työssä hyödynnetään ajankohtaista lähdekirjallisuutta, asiantuntijatietoa ja kohderyhmältä saatua palautetta. Samalla dokumentointi varmistaa, että tuotoksen jokainen vaihe on läpinäkyvä ja luotettavasti toteutettu. Näin toiminnallisella opinnäytetyöllä voidaan yhdistää käytännönläheisyys ja akateeminen tutkimusote luoden samalla vaikuttavia tuloksia työelämän tarpeisiin. (Kostamo, Airaksinen, & Vilkkä, 2022)

4.2 Tiedonhaku ja materiaalin valinta

Tiedonhaku käynnistettiin määrittelemällä opinnäytetyön kannalta keskeiset käsitteet ja tekemällä alkuvaiheen hakuja, joiden avulla pyrittiin ymmärtämään aiheen kokonaisuutta ja selvittämään, millaista tietoa oli saatavilla. Kun tärkeimmät käsitteet oli tarkennettu, laadittiin hakusanoja sekä suomeksi että englanniksi. Hakutermin monipuolinen suunnittelu ja eri yhdistelmien kokeilu auttoi löytämään laajasti aiheeseen liittyvää tietoa eri lähteistä. Tiedonhakua suoritettiin useissa tieteellisissä tietokannoissa, kuten Cinahl, Medic, Proquest central ja Pubmed. Lisäksi osa lähteistä löydettiin Metropolian kirjaston kokoelmista sekä avoimen verkon kautta manuaalisilla hauilla. Huolimatta laajasta tiedonhausta, suomenkielisiä tieteellisiä artikkeleita löytyi tietokannoista vain vähän. Sen sijaan verkosta löytyi sekä suomenkielisiä että englanninkielisiä artikkeleita, jotka tukivat työn tietoperustaa.

Tiedonhaakuun liittyi myös haasteita. Esimerkiksi tietyt tietokannat, kuten Cinahl, Pubmed, ProQuest ja Science Direct eivät tarjonneet tarvittavaa määrää ja laadukkaita artikkeleita, mikä teki tiedon etsimisestä haastavampaa. hakutulosten selaaminen ja sopivien artikkeleiden löytäminen osoittautui aikaa vieväksi.

Artikkeleiden määrää rajattiin tarkoituksellisesti, sillä työssä keskityttiin erityisesti käytännönläheiseen oppaaseen eikä niinkään laajaan tutkimustulosten tarkasteluun. Aineiston valinnassa painotettiin niitä lähteitä, jotka parhaiten tukivat oppaan sisällön kehittämistä ja tavoitteen saavuttamista.

Lopputuloksena tiedonhaussa onnistuttiin löytämään riittävästi olennaisia lähteitä oppaan laatimista varten, vaikka osa materiaaleista jäi käytettävissä olevien tietokantojen ja ajan rajoitusten vuoksi hyödyntämättä. Tässä työssä keskiössä on kuitenkin konkreettinen tuotos eli palveluopas, mikä vaikutti merkittävästi tiedonhankinnan suuntaamiseen ja rajaukseen.

Opinnäytetyön taustakirjallisuus ja tutkimusartikkelit on haettu hoitotieteellisistä tietokannoista, kuten PubMedista ja ProQuest Centralista. Opinnäytetyössä on tietoisesti rajattu pois muut opinnäytetyöt. Ulkomaiset artikkelit on valittu ScienceDirect-tietokannasta, ja hakusanoina on käytetty muun muassa "Immigrant children with disabilities", "medical care", "parents", "care", "family", "disabled child", "respite care", "children with special needs", ja "parenting of disabled child". Näiden hakusanojen avulla saadut tulokset on käyty läpi, ja niistä on valittu ne artikkelit, jotka parhaiten vastaavat opinnäytetyön aiheeseen. Artikkelien valinnassa pyritään varmistamaan monipuolisuus, eikä kaikkia valittuja artikkeleita ole haettu samasta lähteestä. Seuraava taulukko käsittelee kriteeristöä hakuprosessissa, mukaan lukien hakukentät, tutkimusten määrän, pois rajatut ja valitut tutkimukset.

Taulukko 1. Hakuprosessin kriteerit opinnäytetyöhön valituissa tutkimuksissa.

CINAHL Complete (Ebsco)	Hakusanat ja rajaukset	Osumat	Otsikon perusteella	Koko tekstin perusteella
ProQuest Central	Autism migrant Child	20	4	0
Taylor & Francis	Autism immigration children	35	13	0
Sage Journals	Autism parent migrant	29	11	0
Science Direct	migrant child autism	9	5	0
Wiley online library	immigrant family autism	45	12	0
Medline (Ebsco)	Immigration autism family	3	0	0

PubMed	Immigrant autism family	35	11	1
MEDIC	Autismi maahanmuutto lapsi	10	3	0
Finna.fi	Maahanmuutto autismi lapsi	1	0	0
Terveysportti	Autismikirjon häiriö	6	1	1
Manuaalinen Haku	Autismi maahanmuutto	17	6	2

Taulukko 2. Prisma-kaavio, taulukko esittää hyväksytyt artikkelit ja niiden keskeiset sisällöt sekä tutkimusalueet.

Tekijä(t) ja vuosi	Tutkimuksen sijainti	Keskeiset tulokset
Jolma, M., Koivu-Jolma, M., Sarajuuri, A. & Vanhala, R. (2022)	Suomi	Maahanmuuttajien lapsilla Suomessa on paljon vaikeita autismitkirjon häiriöitä.
Mannio-Palmu, K. (2020)	Ei maakohtaista rajausta	Kaksi- ja monikielisuuden sekä monikulttuurisuuden vaikutukset autismitkirjon lasten ja heidän perheidensä kanssa työskentelyyn.
Sandin, S. et al. (2016)	Kansainvälinen (useita maita)	Vanhempien ikä ja ikäero vaikuttavat autismitkirjon häiriön riskiin.

Socada, L. (2024)	Suomi	Autismikirjon häiriöiden yleiskatsaus ja diagnostiset käytännöt Suomessa.
Yliherva.y.m(2018)	Suomi	Varhainen tunnistaminen ja diagnoosin asettaminen

4.3 Kirjallinen opas tiedonantovälineenä

Kirjallinen opas on erinomainen tiedonvälityksen väline, erityisesti tilanteissa, joissa pyritään tarjoamaan kohdennettua ja selkeää tietoa tietylle ryhmälle, kuten somalinkielisille vanhemmille. Kirjallisen oppaan avulla voidaan esittää tietoa helposti saavutettavassa ja jäsenellyssä muodossa, mikä parantaa sen ymmärrettävyyttä ja käytettävyyttä. Palveluopas somalinkielisten autismilasten vanhemmille vastaa juuri tähän tarpeeseen.

Kirjallinen opas voi olla helppo ja nopeasti saatavilla oleva tietolähde, joka auttaa vähentämään kielellisiä ja kulttuurisia esteitä. Selkeästi kirjoitetussa oppaassa hyödynnetään kohderyhmän kieltä ja kulttuurisesti merkityksellisiä esimerkkejä, mikä lisää tiedon ymmärrettävyyttä ja relevanttiutta (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä, 2022). Somalinkieliset vanhemmat voivat oppaan avulla saada tietoa autismista ja siihen liittyvistä palveluista omalla äidinkielellään, mikä voi helpottaa tiedon omaksumista ja käytännön soveltamista arjessa. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä, 2022).

Kirjallinen opas on myös joustava väline, joka mahdollistaa tiedon jakamisen eri tilanteissa. Se voidaan jakaa painettuna versiona tai sähköisesti, mikä helpottaa tiedon jakelua laajemmalle yleisölle. Lisäksi oppaaseen voidaan sisällyttää visuaalisia elementtejä, kuten kuvia tai kaavioita, jotka tukevat tekstin ymmärtämistä. Tämä on erityisen tärkeää, kun käsitellään monimutkaisia aiheita, kuten autismia ja siihen liittyviä tukipalveluja (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä, 2022).

Kirjallinen opas on myös pysyvä tiedonlähde, johon kohderyhmä voi palata tarpeen mukaan. Somalinkieliset vanhemmat voivat käyttää opasta oman aikataulunsa mukaan, mikä vähentää paineita omaksua tietoa nopeasti. Tämä tekee oppaasta erityisen käyttökelpoisen vanhemmille, joilla voi olla haasteita yhdistää tiedonhankinta muun elämän kiireiden kanssa (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä, 2022).

Kaiken kaikkiaan kirjallinen opas tarjoaa selkeän, saavutettavan ja kestävän ratkaisun tiedon välittämiseen. Se on tehokas työkalu tukemaan kohderyhmän tiedontarpeita ja lisäämään heidän valmiuksiaan hyödyntää autismiin liittyviä palveluja. Näin se vahvistaa myös osallisuuden ja yhdenvertaisuuden periaatteita (Kostamo, Airaksinen & Vilka, 2022).

4.4 Toimintaympäristö, kohderyhmä ja hyödynsaajat

Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyy palveluopas, joka toimii tukimateriaalina ja apuvälineenä somalinkielisten autismikirjon lasten vanhemmille. Oppaan tarkoituksena on tarjota selkeästi jäseneltyä ja helposti ymmärrettävää tietoa autismista sekä sen tukemisesta arjessa. Oppaassa käsitellään esimerkiksi autismikirjon piirteitä, palvelujärjestelmän toimintaa sekä käytännön vinkkejä vanhemmille lapsensa tukemiseksi.

Oppaan ensisijaisia hyödynsaajia ovat somalinkieliset vanhemmat, joille se tarjoaa selkeän väylän saada tietoa ja tukea omalla äidinkielellään. Välillisesti oppaasta hyötyvät myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset, jotka voivat käyttää sitä työvälineenä ohjattaessaan perheitä palveluiden piiriin. Pitkällä aikavälillä oppaasta hyötyy myös koko perhe, sillä vanhempien osaamisen ja tuen lisääntyminen parantaa lapsen mahdollisuuksia saada asianmukaista hoitoa ja tukea kehitykselleen.

4.5 Lähtötilanteen kartoitus

Palveluoppaan luomisen taustalla oli tarve kehittää käytännöllinen ja selkeä tiedonvälitysväline somalinkielisten autistilasten vanhemmille. Oppaan tarkoituksena oli tarjota ymmärrettävää ja helposti saavutettavaa tietoa autismista sekä siitä, kuinka vanhemmat voivat tukea lastensa kehitystä ja käyttää olemassa olevia palveluja. Tavoitteena oli luoda opas, joka ottaa huomioon erityisesti kohderyhmän kieli- ja kulttuuritarpeet.

Oppaan sisältö pohjautuu omiin tekemisiini tiedonhakuun ja analyysiin. Oppaan laatimisessa hyödynnettiin laajasti tutkimustietoa sekä palveluihin liittyviä resursseja, jotta se vastaisi käytännön tarpeisiin ja arjen tilanteisiin. Tiedon välittämisessä keskityttiin erityisesti kielelliseen selkeyteen ja visuaalisiin elementteihin, jotka tekevät sisällöstä helposti ymmärrettävää.

5 Opinnäytetyön tuotokset

Palveluopas, joka kehitettiin osana opinnäytetyötä, on suunnattu erityisesti somalinkielisten autismikirjon lasten vanhempien tarpeisiin. Tavoitteena oli luoda käytännönläheinen ja selkeä työkalu, joka tukee vanhempia autismiin liittyvän tiedon ymmärtämisessä ja tarvittavien palvelujen hakemisessa. Oppaan tarkoitus oli myös vähentää kieli- ja kulttuurimuureja, jotka usein vaikeuttavat perheiden mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tukea.

Oppaan sisältö koostuu neljästä pääosasta. Ensimmäisessä osiossa esitellään yleisimmät terapiamuodot, kuten toimintaterapia, fysioterapia, puheterapia ja ryhmäterapia. Näiden kohdalla on kuvattu, mitä kukin terapia sisältää, kenelle se on tarkoitettu ja millaisia ehtoja sen saamiselle liittyy. Näiden tietojen avulla vanhemmat voivat paremmin hahmottaa, mikä terapia sopii lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Toisessa osassa käsitellään erityispalveluja ja tukimuotoja, joita tarjoavat esimerkiksi Autismiliitto, Autismisäätiö ja kunnan sosiaali- ja vammaispalvelut. Näissä palveluissa on korostettu vertaistuen merkitystä ja tarjottu konkreettisia ohjeita perheille, jotka haluavat hyödyntää kyseisiä palveluita.

Kolmas osa oppaasta keskittyy hakuprosessiin. Se ohjeistaa vanhempia siitä, miten kuntoutuspalveluita haetaan. Prosessi alkaa erikoislääkärin lausunnosta, jota seuraa neuropsykologinen arviointi. Tämän jälkeen laaditaan kuntoutussuunnitelma, jonka perusteella esimerkiksi Kela myöntää kuntoutuspalvelut. Lisäksi oppaassa korostetaan käytännön vinkkejä, kuten mihin tahoihin ottaa yhteyttä ja mitä asiakirjoja hakemukseen tarvitaan.

Neljäs ja viimeinen osa keskittyy oppaan käytettävyyteen ja siihen, miten sen avulla voi navigoida eri palvelujen välillä. Oppaassa on hyödynnetty selkeää kieltä ja rakenteita, jotta se olisi mahdollisimman helppokäyttöinen. Tämä on erityisen tärkeää kohderyhmälle, jolle suomen kieli ei välttämättä ole vahva, ja siksi opas toimii silta-apuna monimutkaisessa palvelujärjestelmässä.

Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt palveluopas ei ole vain tiedonlähde, vaan myös työkalu, joka auttaa vanhempia toimimaan aktiivisesti lapsensa kuntoutuksen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Oppaan kehittämisessä otettiin huomioon kohderyhmän tarpeet ja haasteet, mikä tekee siitä arvokkaan lisän autismikirjon lasten perheiden tukemiseen. Opas on liitteenä opinnäytetyössä.

Sisällön jäsentely ja visuaaliset elementit tekevät oppaasta helposti lähestyttävän ja selkeän, mikä on erityisen tärkeää silloin, kun kohderyhmällä voi olla kielihaasteita ja rajoittuneempia resursseja tiedon etsimiseen.

Oppaan avulla pyritään tukemaan vanhempia heidän roolissaan lastensa parhaaksi toimimisessa, ja samalla lisätään heidän tietämystään autismista ja siihen liittyvistä palveluista.

6 Pohdinta

6.1 Tuotoksen tarkastelu

Opinnäytetyönä tuotetun palveluoppaan tarkoituksena oli tarjota selkeä ja käytännöllinen tiedonlähde somalinkielisten autismilasten vanhemmille. Alkuperäinen suunnitelma oli luoda kattava opas, joka käsittelee autismia ja siihen liittyviä tukipalveluja.

Palveluopas suunniteltiin tarjoamaan ajasta ja paikasta riippumatonta tietoa, jotta vanhemmat voivat palata oppaaseen aina tarpeen mukaan. Se tukee vanhempien itsenäistä oppimista ja auttaa heitä syventämään ymmärrystään autismista ja tarjolla olevista palveluista.

Oppaan sisällön kehittämisessä otettiin erityisesti huomioon se, että tiedon välittäminen on selkeää ja kulttuurisesti sopivaa. Kielivalinta ja visuaaliset elementit valittiin tukemaan somalinkielisten vanhempien ymmärrystä ja auttamaan heitä löytämään tarvittavat tiedot helposti. Tämä lähestymistapa takaa, että opas on käytännöllinen ja hyödyllinen väline, joka voi tukea vanhempien arkea ja auttaa heitä löytämään oikeat palvelut ja tuen lapsilleen.

Oppaan kehitysprosessia olisi voitu parantaa pyytämällä palautetta suoraan kohderyhmältä, eli somalinkielisiltä vanhemmilta. Tämä olisi mahdollistanut paremman ymmärryksen siitä, vastaako opas heidän tarpeitaan ja miten sitä voisi vielä kehittää. Kuitenkin tällaiseen palautteenkeruuseen olisi tarvittu tutkimuslupa, mikä ei ollut tämän työn puitteissa mahdollista. Jatkokehityksessä olisi hyödyllistä toteuttaa erillinen arviointivaihe, jossa kohderyhmä voisi antaa suoraa palautetta oppaan sisällöstä ja käytettävyydestä.

6.2 Luotettavuus

Opinnäytetyössä palveluoppaan tuottaminen perustuu luotettavien lähteiden käyttöön, jotka valittiin huolellisesti aiheen käsittelyn tueksi. Tiedonhaku käynnistettiin määrittelemällä opinnäytetyön kannalta keskeiset käsitteet ja tekemällä alkuvaiheen hakuja, joiden avulla pyrittiin ymmärtämään aiheen kokonaisuutta. Tärkeimpien käsitteiden tarkentamisen jälkeen laadittiin hakusanoja sekä suomeksi että englanniksi. Hakutermien monipuolinen suunnittelu ja eri yhdistelmien kokeilu auttoi löytämään laajasti aiheeseen liittyvää tietoa eri lähteistä.

Tiedonhaku toteutettiin useissa tieteellisissä tietokannoissa, kuten Cinahl, Medic, Proquest Central ja Pubmed, sekä Metropolian kirjaston kokoelmista ja avoimen verkon kautta manuaalisilla hauilla. Näistä lähteistä löydettiin useita englanninkielisiä artikkeleita, jotka tukivat työn tietoperustaa. Suomenkielisiä tieteellisiä artikkeleita oli kuitenkin tarjolla vain vähän.

Tiedonhakuun liittyi haasteita, erityisesti joidenkin tietokantojen, kuten Cinahlin, Pubmedin ja ProQuestin, tarjoaman sisällön osalta, sillä ne eivät antaneet riittävästi korkealaatuisia artikkeleita. Hakutulosten selaaminen ja sopivien lähteiden valinta osoittautuivat aikaa vieviksi, mutta ne tehtiin kuitenkin huolellisesti, jotta opinnäytetyön tavoitteet saavutettiin.

Aineiston valinnassa keskityttiin lähteisiin, jotka parhaiten tukivat oppaan käytännön toteutusta ja sen tavoitteiden saavuttamista. Työssä painotettiin erityisesti käytännönläheistä tietoa, joka auttaisi somalinkielisten autismlasten vanhempia saamaan selkeää ja hyödyllistä tietoa autismista ja siihen liittyvistä palveluista.

Lopputuloksena tiedonhaussa onnistuttiin löytämään riittävästi olennaisia lähteitä oppaan laatimista varten, vaikka osa materiaaleista jäi käytettävissä olevien tietokantojen ja ajan rajoitusten vuoksi hyödyntämättä. Työn keskiössä on kuitenkin konkreettinen tuotos eli palveluopas, jonka tietoperustan osalta lähteet valittiin erityisesti oppaan sisällön kehittämiseen ja kohderyhmän tarpeiden huomioimiseen.

6.3 Eettisyys

Hyvän tieteellisen käytäntöihin kuuluu, että opinnäytetyö valmistellaan ja toteutetaan huolellisesti alusta loppuun. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksen kaikki vaiheet, suunnittelusta kirjoittamiseen, tehdään tarkasti ja systemaattisesti, jotta lopputulos on

korkealaatuinen ja vastaa hyvä tieteellinen käytännön vaatimuksia. (Hyvä tieteellinen käytäntö HTK 2023).

6.4 Tuotoksen hyödyntäminen

Tämä palveluopas tulee olemaan hyödyllinen resursseina somalinkielisten autismilasten vanhemmille, jotka tarvitsevat tietoa autismiin liittyvistä palveluista ja tukimahdollisuuksista. Oppaan käyttö on suunniteltu helpottamaan vanhempien arkea, jotta he voivat tarkastella ja hyödyntää sisältöä omaan tahtiin. Se tulee toimimaan hyödyllisenä työkaluna niin vanhemmille, jotka etsivät tietoa palveluista, kuin myös ammattilaisille, jotka työskentelevät somalinkielisten perheiden parissa. Oppaasta tulee helposti lähestyttävä ja saavutettava eri ympäristöissä, ja se tarjoaa tärkeitä tietoja siitä, miten autismiin liittyviä tukipalveluja voidaan käyttää tehokkaasti.

Tulevaisuudessa opasta voidaan käyttää osana paikallisten yhteisöjen tukemista ja auttaa perheitä löytämään apua ja resursseja autismilasten arjen haasteisiin.

LÄHTEET

Autismiliitto. Perustieto autismista. <[Perustietoa autismista-Autismiliitto](#)>. Viitattu 21.09.2024.

Autismiliitto. Tietoa tuesta, palveluista ja kuntoutuksesta. Viitattu 27.11.2024> [Tietoa tuesta, palveluista ja kuntoutuksesta - Autismiliitto](#)

Autismiliitto. Perustietoa autismista. Viitattu 27.11.2024. > [Palvelumme - Autismsäätiö](#)<.

Jolma, M., Koivu-Jolma, M., Sarajuuri, A. ja Vanhala, R. 2022. Maahanmuuttajien lapsilla on Suomessa paljon vaikeita autismikirjon häiriöitä. Lääkärilehti, 48, 3012–3018. Saatavilla:

<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/maahanmuuttajien-lapsilla-on-suomessa-paljon-vaikeita-autismikirjon-hairioita/> [Viitattu 18.12.2024].

Kangasniemi, M., Pietilä, A.-M., Utriainen, K., Jääskeläinen, P., Ahonen, S.-M. ja Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*. Saatavilla: <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/12345> [Viitattu 5.9.2024].

Korjaukset ja parannukset:

Kaski, M., Mäkinen, A. & Pihko, H. (2012). Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kela. (2024). Vaativa lääkinällinen kuntoutus. Saatavilla: <https://www.kela.fi/vaativa-laakinnallinen-kuntoutus> [Viitattu 28.11.2024].

Mannio-Palmu, K. (2020). Näkökulmia kaksi- ja monikielisyyden sekä monikulttuurisuuden vaikutuksista autismikirjon lasten ja heidän perheidensä kanssatyöskentelyyn. Saatavilla: https://example-link.fi/Mannio-Palmu_final_artikkeli_3.pdf [Viitattu 6.10.2024].

Sairaanhoitajat. Sairaanhoitajan eettiset ohjeet 2021. Verkkojulkaisu. Saatavilla: <https://sairaanhoitajat.fi/sairaanhoitajien-eettiset-ohjeet-2021-1.pdf> [Viitattu 13.8.2024].

Socada, L. (2024). Autismikirjon häiriöt. Duodecim. Saatavilla: <https://terveyskirjasto.fi/autismikirjon-hairiot> [Viitattu 24.11.2024].

Sandin, S. et al. (2016). Autism risk associated with parental age and with increasing difference in age between the parents. *Molecular Psychiatry*. Saatavilla: <https://www.nature.com/articles/mp201570.pdf>.

THL. (2023). Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Käsitteet. Saatavilla: <https://thl.fi/kasitteet-maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus> [Viitattu 3.8.2024].

TENK. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ohjeeseen sitoutumisen muistilista. Saatavilla: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-08/HTK-ohje_Sitoutumisen_muistilista_FINAL.pdf [Viitattu 13.8.2024].

Yliherva, Anneli & Rantala, Leena & Ebeling, Hanna & Gissler, Mika & Parviainen, Tarja & Tani, Pekka & Moilanen, Irma 2018. Autismikirjon häiriön varhainen tunnistaminen ja diagnosointi Suomessa perheiden näkemys. Duodecimlehti. <[Autismikirjon häiriön varhainen tunnistaminen ja diagnosointi Suomessa - perheiden näkemys](#)>. Viitattu 14.04.2025.

Palveluopas Somalinkielisten autismi lasten vanhemmille

Terapian tyyppi	Kuvaus	Kohderyhmä	Ehdot ja vaatimukset	Kesto ja muoto
Toimintaterapia	Tukee lapsen arjen taitojen kehittämistä kuten pukeutumista ja itsenäistä toimimista	Lapsi, jolla on haasteita päivittäisissä toiminnoissa	Erikoislääkärin lausunto ja kuntoutussuunnitelma	Yksilö tai ryhmäterapia myönnetään 1-3 vuodeksi.
Fysioterapia	Parantaa motorisia taitoja ja kehonhallintaa	Lapsi, jolla on liikkumisen tai motoristen taitojen haasteita.	Erikoislääkärin lausunto ja kuntoutussuunnitelma	Yksilö tai ryhmäterapia, usein säännöllinen käynti.
Puheterapia	Kehittää puheen ja kielen ymmärtämistä sekä viestintätaitoja	Lapsi, jolla on puhe- ja kielenkehityksen haasteita.	Erikoislääkärin lausunto ja kuntoutussuunnitelma	Yksilö tai ryhmäterapia.

Ryhmäterapia	Sosiaalisten taitojen harjoittelu ja ver-taistuki muiden lasten kanssa	Lapsi, joka hyötyy ryhmätoiminnasta ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta	Sama hakuprosessi kuin yksilöterapiassa.	Useampi asiakas ryhmässä yhdessä terapeutin kanssa

Erityispalvelut ja Tukimuodot

Palvelu	Kuvaus	Tarjoaja	Lisätiedot ja yhteystiedot
Autismiliitto	Tarjoaa tietoa, koulutusta ja sopeutusvalmennusta, jotka tukevat perheitä autismikirjon erityispiirteiden ymmärtämisessä.	Autismiliitto	Autismiliiton verkkosivut, joissa lisätietoa sopeutusvalmennuksesta.
Autismisäätiö	Tarjoaa yksilö- ja ryhmävalmennusta, eläinavusteista terapiaa ja muita tukipalveluja perheille, kuten Green Caretoimintaa ja NUOTTIvalmennusta.	Autismisäätiö	Autismisäätiön palvelut ja tukimuodot perheille ja nuorille
Kunnan sosiaali- ja vammaispalvelut	Tarjoaa palvelutarpeen kartoituksia ja voi myöntää maksusitoumuksia esimerkiksi päiväkotiin, kouluavustajiin, ja terapiapalveluihin.	Kunnalliset palvelut	Paikalliset sosiaalipalvelut, jossa tukea voi hakea kuntakohtaisesti.
Vertaistukiryhmät	Tukevat perheitä tarjoamalla mahdollisuuden jakaa kokemuksia ja tukea muiden samanlaista tilannetta kokevien perheiden kanssa.	Vertaistukiryhmät	Tukea vertaistukiryhmistä voidaan käyttää

			Autismiliiton ja muiden tukiorganisaatioiden sivuilta.
--	--	--	--

Somalikielinen opas

Noocyada daaweynta

Daaweynta	Ujeedada	Cidda loogu talagalay	Shuruudaha codsiga	Mudada
Daaweynta dhaqanka	Waxay ka caawisaa carruurta inay horumariyaan xirfadaha ay ku maareeyaan hawlaha maalinlaha ah	Carruurta leh dhibaatooyinka hawlaha maalinlaha ah.	Waxay u baahan tahay warqad dhakhtar iyo qorshe daryeel caafimaad.	Badanaa waxaa la bixiyaa adeegan 13 sano.
	sida labbiska, ciyaarta, iyo isticmaalka gacmaha			
Daaweynta Jirka	Waxay taageertaa horumarka awoodaha dhaqdhaqaaqa, xakamaynta jirka, iyo caafimaadka jireed.	Carruurta leh dhibaatooyin ku saabsan dhaqdhaqaaqa jirka.	Qorshe daryeel caafimaad ayaa loo baahan yahay, iyadoo baahida daaweynta la caddeeyo.	Daaweyn waxaa lagu sameeyaa qaab hal qof ahaan ama guruup ahaan.
Daaweynta hadalka	Waxay horumarisaa xirfadaha hadalka,	Carruurta leh dhibaatooyinka ku saabsan hadalka	U baahan tahay talo dhakhtar iyo qorshe daryeel caafimaad.	Waxaa lagu sameeyaa qaab iskudhafan ama koox.
	fahamka, iyo isgaarsiinta.	ama fahamka luuqadda.		

Daaweynta dhex galka	is	Waxay ka caaw- isaa carruurta inay horumariyaan xirfadaha isdhexgalka bulshada iyo wada shaqeynta.	Carruurta ku faa'iidaysanaysa Iskdhexgalka caruurta kale o lalasameynayo	Habka codsiga waa isla sida daaweynta shakhsiga.	Waxaa lagu sameeyaa koox la wadaago, iyadoo la raacayo hagista dhakhtar.
---------------------------------	-----------	---	--	---	--

Adeegyada Gaarka ah iyo Noocyada kaladuwan caawimaada

Adeeg	Sharaxaad	Bixiyaha adeega	Faahfaahin dheeraad ah iyo meesha lagala xiriirayo
Ururka Autism-ka	Bixiyaa macluumaad, tababaro, iyo taageero ku saabsan fahamka dabeecadaha gaarka ah ee caruurta qaba autism-ka.	Ururka Autism-ka	Bogga internetka ee Ururka Autism-ka, oo leh macluumaad ku saabsan taageerada iyo dib-u-habaynta qoysaska
Aasaaska Autism-ka	Waxay bixisaa tababaro shaqsi iyo kooxeed, daaweeynta xaya-waanka lagu caawiyo, iyo adeegyo kale oo taageero ah.	Aasaaska Autism-ka	Adeegyada taageerada qoysaska iyo dhalinyarada ee Aasaaska Autism-ka, oo ay ku jiraan tababarada sida Green Care iyo NUOTTI.
Adeegyada Degmada	Waxay bixiyaan qiimeyn baahiyaha adeegyada waxayna siin karaan ogolaansho bixinta adeegyada sida dugsiyada ama daaweeynta	Adeegyada degmada	Adeegyada bulshada ee deegaanka, halkaas oo taageero laga heli karo iyadoo loo eegayo shuruudaha degmada.

Taageerada qoysaska kala duwan	Waxay siiyaan qoysaska fursad ay khibradahooda ula wadaagaan kuwa kale ee xaalado la mid ah ku jira.	waxa laga dhex heleya bogga ururka autismiga	Macluumaadka jamaaciga taageerada waxaa laga heli karaa bogga Ururka Autismka iyo ururo kale oo taageero bixiya.
---------------------------------------	--	--	--